

Юбилей

Дзæуджыхъæуы наукон центры — стыр бæрæгбон

ТУСКЪАТЫ Таймураз æмæ СОКАТЫ Дианæ

ЦЫБЫРТЫ Алексей æмæ ДМИТРИЙ ГЛАДКОЧУБ

Дзæуджыхъæуы Евгений Вахтанговы номыл Уырыссаг академийон театры кадджын уавары сбæрæг кодтой Дзæуджыхъæуы наукон центры 30 азы юбилей. Байгом æй кодта æмæ уазджытæн арфæ ракодта наукон центры директор, историон наукаы кандидат ЦЫБЫРТЫ Алексей:

– Абон нæ бæрæгбонмæ æрбацыдысты, зынаргъ нын чи у, уыцы адæм. Фæнды мæ зæрдиагæй бузныг загъын, рæстæг чи ссардта æмæ нæ циндзинады нæ уæлхъус чи æрбалæууыд, уыдонæн се 'ппæтæн дæр. Арфæ ма кæнын ме 'мкусджытæн, не стыр хæлар коллективæн. Стыр бузныг уе 'ппæтæн дæр уæд!

Бæрæгбон фæлгæты равдысты фенæн уыд Уæрæсейы наукаы академийы Дзæуджыхъæуы наукон центры æнтыстдзинæдтæ «Наука-Æхсæнад».

Бæрæгбон архайдтой РЦИ-Аланийы Парламенты Сæрдар Тускъаты Таймураз, республикаы Хицауад æмæ Дзæуджыхъæуы администрацийы уæнгтæ, æхсæнадон организациы минæвæрттæ, дины кусджытæ, уæрæсейаг ахуыргæндтæ, Уæрæсейы наукон организациы æмæ уæлдæр ахуыргæндæтты минæвæрттæ.

Республикаы Сæргълæууæг Сергей Меньяло æмæ Парламенты депутатты номæй уазджытæ

тæ æмæ Дзæуджыхъæуы наукон центры кусджытæн арфæ ракодта Тускъаты Таймураз:

– Ацы аз нæ бирæнацион республикайæн хъæздыг рауад юбилейтæй. Сбæрæг кодтам Цæгат Ирыстон Уæрæсеимæ байуы 250 азы, Дзæуджыхъæуы равзæрдты 240 азы, Цæгат Ирыстоны автономийы 100 азы. Уæдæ ацы аз 165 азы сæххæст нæ зындгонд æмзæххон, поэт, гуманист, ирон аив литературон æвзаджы бындурæвæрæг Хетæгкаты Къостайы райгуырдыл. Дыууæ боны размæ сбæрæг кодтам нæ республикаы Конституцийы 30 азы. Уымæ гæсгæ уæлдай æхсызгон у, уыцы бæрæгбæтти æмæ абон Дзæуджыхъæуы наукон центры 30 азы юбилей дæр кæй бæрæг кæнæм, уый. Æппæт ацы бæрæгбæттæ сты, нæ адæмы царды стыр ивддзинæдтæ кæй æрцыд, уый, стæй нæ экономикæ, ахуырад æмæ культурæйы рæзты æвдисæнтæ æмæ нысантæ.

Бæрæгбон кæдæн æмæ, на-

укайы рæзтмæ стыр æвæрæн кæй бахастой, уый тыххæй Дзæуджыхъæуы наукон центры ахуыргæндтæ хорзæхджын æрцыдысты паддзахадон æмæ республикон хæрзиуджытæй. РЦИ-Аланийы наукаы стухт кусæджы ном лæвæрд æрцыд **Мæрзойты Ислам-Бегæн, Сокаты Дианæ æмæ Цориты Ингæйæн**. РЦИ-Аланийы Кады гæххæттытæ райстой **Верæ Абатурова, Бурдзуиты Ольгæ, Гуыриаты Фатимæ, Хъаныхъаты Алыксандр æмæ Плиты Марат**.

Дзæуджыхъæуы наукон центр у федералон мультидисциплинарон наукон центр. Уым бындуронæй æххæстгонд цæуынд алыварсыг наукон-иртасæн куыстытæ. Уæрæсейы наукаы академийы наукон центрмæ хауынд 5 институты: Цæгат Ирыстоны Абайты Васойы номыл гуманитарон æмæ социалон иртасæнты, Биомедицинон иртасæнты, Геофизикон, Хуссайраг математикон æмæ Цæгат Кавказы хæххон æмæ хъæууон-хæдзарадон наукон-иртасæн институттæ. Уыдонæй дарддæр ма йæм хауынд наукон æмæ наукон-ахуырадон структурон хайæдтæ.

РЦИ-Аланийы раздæры Президент Галазты Æхсарбеджы бардзырдмæ гæсгæ 1994 азы арæзт æрцыд РЦИ-Аланийы Паддза-

дон наукон центр. 2000 азы Центр бахастой Уæрæсейы наукаы академийæ, куыд регионалон наукон центр.

Уæрæсейы наукаы академийы Дзæуджыхъæуы наукон центр, цы институттæ æмæ наукон хайæдтæ йæм хауынд, уыдонимæ æххæст кæны наукон-иртасæн, ахуырадон (аспирантурæ) æмæ экспертон куыстытæ алы къабæзты. Ныридагæн Национ проект «Наука æмæ университеттæ»-йы фæлгæты Дзæуджыхъæуы наукон центры сæ куыст кæнынд дыууæ фæсивæдон лабораторийы æмæ регионалон наукон-ахуырадон математикон центр.

Федералон наукон-технологон программæ «Хъæууон хæдзарды рæзт», наукон проектты федералон конкурстæ æмæ Уæрæсейы наукон фонды грантты фæлгæты Дзæуджыхъæуы центры кусджытæ, уыдонимæ æрыгон ахуыргæндтæ дæр, æххæст кæнынд сæ проекттæ.

Бæрæгбон сæ аивадæй срæсугъд кодтой нæ республикаы зындгонд зарæггæнджытæ æмæ кафджыты къордтæ.

ГÆБУАТЫ Галинæ, къамтæ систа Татьяна ШЕХОДАНОВА

Барадон фæтк

Æнæзакъон архайдæн — кæрон

Уæрæсейы Æдасдзинады федералон службæйы РЦИ-Аланийы управленийы минæвæрттæ кæрон савæрдтой æнæххæст бæрнондзинады æхсæнад «РМ-Стил» æмæ акционерон æхсæнад «Кристалл»-ы разамонджыты æнæзакъон архайдæн.

Слестгæнджыты бæрæггæнæнтæм гæсгæ, куыстуат «РМ-Стил»-ы минæвар мæнг гæххæттытæ сарæзта, ома, акционерон æхсæнад «Кристалл» алыхуызон фиддонтæй хæстæ нæ дары (афтæмæй та «Кристалл» ахæм хæстæй сæрибар нæ уыд). Фæстæдæр уыцы гæххæттытæ бавдыстой РЦИ-Аланийы Промышленность æмæ

инвестицыты министрадмæ сæрмагонд субсиди райсыны нысанымæ. Уымæг, «РМ-Стил»-ы минæвар бæлвырд зыдта, куыстуат алыхуызон хъалонтæ æмæ æндæр фиддонтæй хæстæ куы дара, уæд ын законмæ гæсгæ куыстадон субсидитæ райсыны бар нæй.

Афтæмæй, мæнг гæххæттытæй спайда кæнгæйæ, акционерон æхсæнад «Кристалл»-ы разамынд æмæ æнæххæст бæрнондзинады æхсæнад «РМ-Стил»-ы финансон директор æнæзакъонæй байсты 19,6 милуан сомы хицау (уыцы фæрæзтæ куыстуатæн радих кодта Цæгат Ирыстоны

Промышленность æмæ инвестицыты министрæд, «Кристалл» куыстады рацарæзтыл чы хæрдзтæ скодта, уыдоны иу хай сæхгæнынаг).

Æппæт уыцы æрмæджыты бындурыл Уфы Слестгæнгæ комитеты РЦИ-Аланийы управлений сарæзта уголовон хуыддаг «РМ-Стил»-ы финансон директоры ныхмæ Уæрæсейы Уголовон кодексы 159-æм статьяйы 4-æм хайы бындурыл.

УФ-йы Æдасдзинады федералон службæйы РЦИ-Аланийы управленийы пресс-службæ

Фыссынц «Рæстдзинад»-мæ

Зауырбеджы æрмдзæф

Нæ фыдæлтæ-иу афтæ дзырдтой, къо-дах, дам, йæ фыццаг цæфæй бæрæг вай-йы. Уымæн бирæ цæвиттонтæ æрхæссæн ис. Мæн та фæнды Елхоты царæг Жигунов Зауырбеджы тыххæй радаруын. Кæд æмæ кæсгон лæппу у, уæддæр схъомыл Дзгойты фæрнæйдзаг хæдзары.

Йæ удмæ хæстæг райста ирон æгъдау, æфсарм, нæ æнæмæлгæ традицитæ. Дзгойты хистæртæ-иу афтæ загътой, нæ хæрæфырт Зауырбегæй рауайдзæн æцæг арфæйаг ирон лæг. Æмæ уый царды бантыст Жигуновы къу-хы. Раст рæвдауæндонæй райдай, स्कôлаы азтæй фæу, йæ зонд, йæ арæхстдзинад алцæуыл дæр æххæссыдысты. Уæд ма ГТО-йыл дæр ахуырдауатæ æнувыд уыдысты, Зауырбег дæр равдыста куыст æмæ Райгуыраг бæстæ хъахъæнынымæ цæттæдзинад.

Уæдмæ йæм фæсидтысты æфсадмæ, æртæ азы дзы стыр кадимæ баслужбæ кодта, уæдæ йæ бæллиц дæр сæххæст, райста шофыры дæсныиady æвдисæндæр. Æфсады устæв æмæ домæнтæ кадимæ, сæрæнæй кæй æххæст кодта, уымæн æвдисæн у йæ æфсæддон разамонæджы арфæйы фыстæг Елхотмæ. Хæдзармæ сыздæхгæйæ, Зауырбег райдыдта кусын шофырæй, æхсæнады цардмæ æвдыста стыр æргом. Развæрстой йæ Елхоты хъæуы советы депутатæй.

Зауырбег æвзарджытимæ кæддæриддæр æнгом баст уыд, се 'ппæт фарстатæ дæр сын уайтагъд лыг кодта. Елхот стыр хъæу у, сыгдæгдзинады зиутæ скæнын дзы ба-хъæуы. Адæммæ фæдзур, уæд рацæуынд, æмхуызонæй бавналынд, алфамбылайтæ ныс-

сыгъдæг кæнынд. Хъæуы цæрджытæ сты диныл хæст адæм, иутæ сæ куыд бахæссынц мæзджытмæ, хъæуы кæрон аргъуанмæ дæр куыгæ адæм цæуынд. Цæрджытæ хорз зоннынц Зауырбеджы, хонынд æй адæмæн лæггадгæнæг.

Йæ бон у дзуапп райсын, тыхстаг фарстатæ рæгъмæ рахæссын. Йæ цардæмбал Дзугуни-мæ схъомыл кодтой фырыхъулы хуызæн лæг-

пу. Елхоты цæрджытæ сæ цæст æрæвæрдтой Зауырбеджы архайдыл æмæ йæ равзæрстой хъæуы Ныхасы сæрдарæй. Кæд æмæ йæ бæрзон хæстæ фæфылдæр сты, уæддæр алы хуыддаг дæр банывыл кæныныл архайы.

Нæ районы сæргълæууæг Нæкуысаты Барис дæр разы у Зауырбеджы куыстæй, æхсæнадмæ йæм цы ахаст ис, уымæй. Зауырбегæн фидар бастдзинæдтæ ис хъæуы разамындимæ, иумæ архайынд вазыгджын хуыддагтыл. Хъæуы уынгтæ сты асфальтæй æхгæд, Терчы былгæрæттæ сыгъдæг, цæхæр калынд स्कôла æмæ рæвдауæндæтты кæртытæ, æфсæнвæндæджы станцæйæн дæр йæ бакæст фæивæдæр.

Зауырбег куыд загъты, афтæмæй хъæубæстæ, зианы хуыддагтæ кæнгæйæ, йæхи æвдисы уæздандæрæй. Мæрдæхсæвæр нæм нæл кæнынд, саударджытæ сæ риутыл зианы къамтæ нæл дарынц. Куыд фæбæрæг кодта Зауырбег, афтæмæй ма ис, бакусын цæуыл хъæуы, ахæм хуыддагтæ, фæлæг уыдон дæр сабыргай нæ цардæй схицæн уыдысты.

Кæд æмæ ныхас Зауырбеджы æхсæнадон куыстыл цæуы, уæд исчи загъдзæн, цымæ йæ хæдæг кусгæ нæл кæны. Кусы нæ районы газет «Размæ»-йы шофырæй. Йæ хæдтулгæ машинæ кæддæриддæр цæттæ вæййы фæндагмæ рацæуынымæ. Уæххæсджыты уайтагъд фæхæццæ кæны æрмæг æмбырд кæнынымæ, газетæ редактор Милдзыты Анжелæ дзы разы у.

Зауырбег, ирон лæг, де 'рмдзæф фæн хæс-сæд, адæмы æнгомдзинадыл архайыс, æмæ дæ адæмы хорзæх уæд!

БОГАЗТЫ Арсæмæг, Ирыстоны кадджын ветеран

Арфæ

Мæ уарзон æмзæххон адæм!

Ирыстоны къæсæргæй æрбахиздæн нæ сæйрагдæр æмæ кадджындæр бæрæгбæттæй иу – Джеоргуыба! Уастырджимæ куыд къуыри у, æмæ не 'ппæты дæр йæ хорзæх уæд!

Афæдзы дæргъы зæрдиагæй цы бæрæгбонмæ фенхæлмæ кæсæм, уый нын æрхæссæд сабырдзинад!

Нæ сагсур фæсивæды, нæ хæстонты фæдзæхсдзыстæм Уастырджийыл, æмæ, нæ курдиат уæларвмæ куыд фехъуыса, ахæм арфæ нæ уæд.

Алкæй кæстæр йæ фæрнджын хæдзармæ уæлахизимæ æнæнизæй æрбадæхæд!

Кæргæдзи æмбаргæйæ, кæрæдзийæн аргъ кæнгæйæ, хæларæй нæ сомбо-ныл куыд архайæм иумæ, ахæм арфæ нæ уæд!

Мæ зынаргъ æмбæлттæ, уæ зæрдиаг куыдтытæ æмæ арфæтæ Уастырджимæ фехъуысæнт!

Бæрæгбон хорзæх уæ уæд, æмæ бæрсткуыд ут!

МИЛДЗЫХТЫ Вячеслав, Дзæуджыхъæуы муниципалон сконды сæргълæууæг

Æнæкуыстхъомты бартæ

Æххæстбарджыны Сæрмагонд раныхас

Ацы аз сентябры мыхуыры рацъд хицæн чысыл чиныгæй Республика Цæгат Ирыстон-Аланийы Адæймæджы барты фæдыл æххæстбарджын ЦГЪОЙТЫ Владимиры фырт Тамерланы Сæрмагонд раныхас (адæймаг æмæ гражданнын бартæ æмæ сæрибарты хæлдтыты хицæн фарстайы фæдыл). Инвалид чи у, уыцы адæймагтæн сæ царæнбынæтты æнцонвадат социалон объекттæй пайда кæныны бар куыд æххæстгонд цæуы, уыцы уавæр бæрæгтонд æрцыд Республикæ Цæгат Ирыстон-Аланийы.

Раныхасы æвдыст цæуынд Республикæ Цæгат Ирыстон-Аланийы инвалиддзинад кæмæ ис, уыцы адæмæн сæ царæнбынæтты æнцонвадат социалон объекттæй пайда кæныны бартæн сæ хъахъæ-нынады уавæр бæбæрæг кæныны фæстуджытæ: ахсджигæдæр лыггæнинаг фарстатæ, стæй сæм хус æрдарын æмæ сæ ахæдгæдæр сæххæст кæныны фæдыл амынддзинæдтæ. Раныхас арæзт у Федералон закъон 2020 азы 18 мартыйæ №48-ФЗ «Уæрæсейы Федерацийы субъектты адæмы барты фæдыл æххæстбарджын-ты тыххæй»-ы 16-æм стæ-тыйы 3-æм хаймæ гæсгæ, Республикæ Цæгат Ирыс-тон-Аланийы закъон 2009 азы 15 июлæй №26-РЗ «Республикæ Цæгат Ирыс-тон-Аланийы Адæмы барты фæдыл æххæстбарджы-ны тыххæй»-ы 21-æм стæ-тыйы 3-æм хаймæ гæсгæ, Республикæ Цæгат Ирыс-тон-Аланийы Адæймæджы барты фæдыл æххæстбар-джыны аппараты, Свердловск æмæ Тывы областы Адæймæджы бæрты фæдыл æххæстбарджын-ты, æргом хицауады ор-гæнты аналитикон æр-мæджыты бындурыл æмæ дзыллон информацийон фæрæзты æрмæджытæй.

Раныхасы æрмæджы-тæ бацæттæ кæныныл архайдтой Республикæ Цæгат Ирыстон-Аланийы Адæймæджы барты фæдыл æххæстбарджыны аппара-ты разамонæг-консультант Дзидыханты Зæринæ, ацы уагдоны цур Экспертон ныхасы уæнгтæ æмæ хи-цæн фарстаты фæдыл æр-бахонгæ специалисттæ.

Чынгæ арæзт у цыппар хайæ. Фыццаг хайы ныхас цæуы инвалид адæймæг-тæн æнцонвадат фæрæз-тæ саразыны тыххæй нор-мативон-барадон архайды бындурты фæдыл. Æвдыст дзы цæуы, инвалид адæй-

мæгтæ кæм цæрынц, уыцы бынæтты сын æнцонвадат уавæртæ саразынаг ду-неон барадон бындуртæ, Уæрæсейы Федерацийы æмæ Цæгат Ирыстон-Ала-нийы нормативон-бара-дон архайды бындуртæм гæсгæ цы бартæ лæвæрд цæуы, уыдоны фæдыл. Дыккаг хайы чынджы автор бæстонæй æвдисы Республикæ Цæгат Ирыс-тон-Аланийы инвалидты иумæйаг исбонад æмæ царæнбынæтты уавæртæ саразыны къамисы архай-ды бæрæггæнæнтæ.

Нæ республикаы цæр-джытæй Украинæйы сæр-магонд æфсæддон опе-рацийы архайджытæй инвалид цы адæймæгтæ ссис, уыдоны царæнбы-нæтты æнцонвадат уа-вæртæ саразыны тыххæй фарстаты фæдыл ныхас цæуы æртыккаг хайы.

Инвалид адæймæгтæ кæм цæрынц, уыцы бы-нæтты сын æнцонвадат фæрæзтæ саразын æмæ фæхуыздæр кæныны тых-хæй Республикæ Цæгат Ирыстон-Аланийы Адæй-мæджы барты æххæст-барджыны амынддзинæд-тæ фыст сты цыппæрæм хайы.

Нæ республикаы инва-лид адæймæгтæн сæ бар-тæ царæнбынæтты куыд æххæстгонд цæуынд, уый сбæрæг кæнгæйæ æмæ уыцы граждæнтæн уæ-лæмхасæн барты фидар-дзинад саразыны фæдыл Республикæ Цæгат Ирыс-тон-Аланийы Адæймæ-джы барты фæдыл æх-хæстбарджын ныффыста амынддзинæдтæ.

Республикæ Цæгат Ирыстон-Аланийы Хицау-дæн;

Республикæ Цæгат Ирыстон-Аланийы Фæл-лой æмæ социалон рæзты министрæдн;

Республикæ Цæгат Ирыстон-Аланийы Арæз-тад æмæ архитектурæйы министрæдн;

Республикæ Цæгат Ирыстон-Аланийы Нымæ-зон рæзты комитетæн, Республикæ Цæгат Ирыс-тон-Аланийы Муниципалон сконды совет æмæ Рес-публикæ Цæгат Ирыстон-Аланийы бынæттон хи-уынаффæйады оргæнтæн, Уæрæсейы Фæллойы ми-нистрады, Цæгат Ирыстон-Аланийы медико-социалон экспертизæйы сæйраг бюройæн. Уыдонмæ сæ 'ппæтмæ дæр æрвыст æр-цыдысты амынддзинæдтæ.

Республикæ Цæгат Ирыстон-Аланийы цæрæн агъуыстытæ æмæ бирæ-уæладзыгон хæдзæртты инвалидты бартæ куыд æххæстгонд цæуынд, уый сбæрæг кæнгæйæ, Сæр-магонд раныхасы автор æрцыд ахæм хæдзæгмæ, æмæ æххуысхуаг адæй-мæгтæн сæ бартæ æх-хæст кæныны нырма ис алыхуызон хуыгдзинæд-тæ. Хъыгагæн, ацы фарс-татаг тагъддæр аивуар кæнынаг абон феххуыс уыдæн æрмæстдæр тæр-хондон.

Муниципалон æмæ бы-нæттон хиуынаффæйады администрацийы æнæар-хайдæй инвалидты уавæр-тæ не сбæрæг кæныны, бирæфатерон хæдзæртты сын æнцонвадат уавæртæ цæмæй арæзт æрцæуа, уый тыххæй тæрхондæтты æххуысæй пайда кæнынд Смоленск æмæ Брянскы областты, Республикæ Хъырымы. Прокуратурæйы хъæстытæ æвзарыны фæлтæрддзинад ис Тывы областы (Вышневолоцкы горæтаг зылды, Торжокы муниципалон районы).

Федералон закъон 2020 азы 18 мартыйы №48-ФЗ «Уæрæсейы Федерацийы субъектты Адæймæджы барты æххæстбарджыны тыххæй» закôн райсыны фæстæ æххæстбарджын-тæн фæзынд тæрхон-донмæ административон хъаст бахæссыны бар. Уыцы бартæй ныридаг-гæн пайда кæнынд Тамбов æмæ Курскы областы. Республикæ Цæгат Ирыс-тон-Аланийы Адæймæджы барты фæдыл æххæст-барджын нысан кæны, ба-хуаджы рæстæг инва-лидты бартæ бахъахъæ-нынаг уыцы хуыддагæй спайда кæнын. Тæрхондо-ны фæрцы бахуысгæнæн ис иугай адæймæгтæн, иу-гай цаутæн, фæлæ инва-лидтæн цæрæн хæдзæрт-ты æнцонвадат уавæртæ аразын хуамæ суа систе-мон хуызы.

Æххæстбарджын йæ зæрдæ дары, хицауады ор-гæнтæн цы амынддзинæд-тæ ныффыста, уыдонмæ бæстон кæй æркæсдзысты æмæ кæй бацархайдысты цæрæн агъуыстыты æмæ бирæфатерон хæдзæртты иумæйаг исбонадæй ин-валидтæ дæр сæ бартæм цæй бæрц хауы, уый бæрц куыд пайда кæной, сæ бартæ царды хуыддагæй æххæстгонд куыд æрцæ-уой. Сæрмагонд раныха-симæ æххæстæй базонгæ уæвын кæй бафæнда, у-мæн йæ бон у Республикæ Цæгат Ирыстон-Аланийы Адæймæджы барты фæдыл æххæстбарджыны официа-лон сайт upch.alania.dov.ru мæ бацæуынд.

Æрмæг бацæттæ кодта КАСАТЫ Батрадз